

*Załącznik nr 1 do Uchwały nr XVI/117/2019
Rady Gminy w Mirzcu
z dnia 25 października 2019 r.*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIRZEC NA LATA 2019-2022

Mirzec 2019

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE</i>	<i>14</i>
<i>4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW</i>	<i>15</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>19</i>
<i>6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>29</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>54</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>56</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>61</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>62</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>63</i>
<i>12. REALIZACJA I FINANSOWANIE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>64</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIRZEC

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Mirzec na lata 2019 – 2022” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu oraz zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067, z późn.zm.)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art.6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,

- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945, z późn.zm.).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2; art. 47, ust. 2, pkt 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy

określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia - wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii - w przypadku budowy gazociągu przesyłowego, gazociągu o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji

architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2204, z późn. zm.)

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod

warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983, z późn.zm.)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2019 r., poz. 917, z późn. zm),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r., poz. 553, z późn. zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. z 2011r. nr 113 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1609),

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie i restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- o krajobrazami kulturowymi,
- o układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- o dziełami architektury i budownictwa,
- o dziełami budownictwa obronnego,
- o obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- o cmentarzami,
- o parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- o miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu

publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r. nr 113 poz. 661).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają

- więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
 - 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
 - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
 - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
 - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego

naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2019 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2014-2017

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24 czerwca 2014 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Mirzec opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Jednym ze strategicznych założeń krajowego programu jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego. Program stwierdza, iż jakościowa przemiana w zakresie ochrony zabytków w Polsce może nastąpić jedynie dzięki łączeniu zasobów, lepszemu sieciowaniu struktur i działań organów ochrony zabytków.

Rolą programu krajowego jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie. Jak mówią zapisy tego dokumentu za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli oraz od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Głównym celem Programu jest „Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”. Cel ten realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

W ramach celu szczegółowego 1 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych,
2. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego,
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych zgodnie z obowiązującą doktryną konserwatorską,
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego,
5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych,
6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków,
7. Kontynuacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

W ramach celu szczegółowego 2 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach,

2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną,
3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków,
4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

W ramach celu szczegółowego 3 wyznaczono następujące kierunki działania:

1. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa,
2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych,
3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu,
4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty

publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub

przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbalność o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Podstawowe zadanie tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami działań są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie

ochrony zabytków i ich dokumentacji,

- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA LATA 2013 – 2016

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Świętokrzyskiego na lata 2013 – 2016 został przyjęty Uchwałą XXIX/524/13 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego. Stanowi on opracowanie strategiczne, które w sposób kompleksowy określa cele i działania województwa w zakresie opieki nad zabytkami.

Najważniejszym działaniem jest ochrona dziedzictwa i krajobrazu kulturowego województwa świętokrzyskiego w celu zachowania go dla następnych pokoleń oraz budowania na jego bazie tendencji służących rozwojowi regionu, a także integracja społeczności lokalnych przy pomocy poszerzenia wiedzy o zasobach dóbr kultury i potrzebie ich ochrony.

W dokumencie wyznaczono cel generalny: Ochrona i zachowanie materialnego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego województwa świętokrzyskiego, w ramach którego wskazano do realizacji następujące cele szczegółowe:

1. Ochrona i zachowanie dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego.

Kierunki działań:

1.1. Rozpoznanie i dokumentacja zasobów zabytkowych.

1.2. Ochrona zabytków ruchomych.

1.3. Ochrona zabytków nieruchomych.

1.4. Ochrona zabytków archeologicznych.

1.5. Ochrona zabytków układów architektonicznych.

1.6. Stworzenie warunków do powstania i rozwoju parków kulturowych oraz ochrona krajobrazu kulturowego.

2. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego.

Kierunki działań:

2.1. Poprawa dostępu do zasobów dziedzictwa.

2.2. Promocja zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.3. Wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionalnym.

3. Tworzenie warunków do wzmocnienia tożsamości regionalnej w oparciu o dorobek kultury materialnej i niematerialnej.

Kierunki działań:

3.1. Kulturowanie tradycji w oparciu o zasobach dziedzictwa kulturowego.

3.2. Popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Cele działań Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami są zbieżne z celami Programu Wojewódzkiego.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego przyjęty Uchwałą Nr XXIX/399/02 z dn. 26 kwietnia 2002 r. wskazuje na własną, ukształtowaną na przestrzeni dziejów specyfikę kulturową regionu świętokrzyskiego o istotnym potencjale turystycznym, jednakże nie jest on w pełni wykreowany i wykorzystywany.

Podstawową słabością turystyki jest niedoinwestowanie oraz mało skuteczny marketing i promocja regionu, wąski zakres proponowanych usług oraz zbyt niski ich poziom. Autorzy planu zwracają jednocześnie uwagę na ciągle jeszcze tkwiące w zasobach kultury rezerwy w dotychczas nie w pełni przebadany pod kątem zachowanych walorów tradycyjnej zabudowy podmiejskiej, wiejskiej i małej architektury kultowej, wartościowych układów ruralistycznych, komponowanego krajobrazu zabytkowego i harmonijnego krajobrazu kulturowego, pozostałości zabytków techniki, stanowisk archeologicznych, historycznych pól bitewnych, miejsc pamiątkowych związanych z życiem i działalnością postaci historycznych itp.. Rozpoznanie to znacznie poszerzyłoby wiedzę o zabytkach i w konsekwencji dotychczasowy ich zasób zwiększając atrakcyjność kulturową i turystyczną kolejnych gmin.

Głównym celem polityki przestrzennej w zakresie zagospodarowania zasobów dziedzictwa kulturowego powinna być skuteczniejsza ochrona i rewaloryzacja tych zasobów oraz racjonalne ich udostępnienie z myślą o poszerzaniu wiedzy, zwłaszcza młodego pokolenia, świadomości historycznej obywateli, a także wykorzystaniu jako czynnika rozwoju gospodarczego i promocji. Istotnym zadaniem będzie także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie pobudzania i utrwalania tożsamości regionalnej ogółu mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu i kultywowaniu specyfiki lokalnej i subregionalnej.

Biorąc pod uwagę powyższe cele i uwarunkowania samorząd województwa ustalił listę zadań priorytetowych:

- Tworzenie warunków do ochrony krajobrazu kulturowego i pojedynczych zabytków przed zniszczeniem i dewaloryzacją – przestrzenne oddalenie lub likwidacja źródeł dewaloryzacji
- Objęcie ochroną prawną obszarów o najcenniejszych walorach dziedzictwa kulturowego
- Tworzenie warunków do udostępnienia dziedzictwa kulturowego na cele turystyczne i promocyjno-kulturotwórcze
- Wkomponowanie walorów dziedzictwa kulturowego we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne i środowiskowe

- Utrzymanie i restytucja specyfiki kulturowej województwa, głównego elementu tożsamości regionalnej i wyróżnika regionu w procesie integracji z UE

Gmina Mirzec wg wskazań Planu usytuowana powinna realizować następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego:

- respektowanie przepisów i wymagań ochronnych przy rewaloryzacji obiektów i zespołów zabytkowych objętych ochroną prawną;
- racjonalne, zgodne z wymogami konserwatorskimi zagospodarowanie, użytkowanie i udostępnianie obiektów zabytkowych, z uwzględnieniem celów kulturowych i turystycznych;
- unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego, np. dysharmonijne lub szkodliwe sąsiedztwo;
- eksponowanie w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych;
- komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy;
- prowadzenie archeologicznych badań ratunkowych na terenach realizowanych lub przewidzianych do realizacji inwestycji wielkoobszarowych;
- edukacja społeczna w zakresie wartości i znaczenia obiektów kulturowych dla promocji i rozwoju województwa oraz integracji regionalnej.

Jako zasadę realizacji powyższych celów przyjęto:

- respektowanie wymogów ochronnych oraz umożliwienie rewaloryzacji zagrożonych zespołów lub obiektów zabytkowych, objętych rejestrem dóbr kultury;
- zachowanie i rewaloryzacja niszczących obiektów kultowych, dawnych cmentarzy oraz innych miejsc i wyróżników bogatej historii regionu;
- archeologiczne badania ratunkowe na terenach realizowanych lub przewidzianych inwestycji wielkoobszarowych;
- działania ochronno-rewaloryzacyjne dostosowane do lokalnej specyfiki;
- wzrost świadomości społecznej co do znaczenia i wartości obiektów kulturowych dla rozwoju, promocji oraz integracji regionalnej.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

W Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r. przyjętej Uchwałą Nr XLII/508/06 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dn. 26 października 2006 r. za główną misję uznano podniesienie poziomu i jakości życia mieszkańców województwa świętokrzyskiego oparte na zintegrowanym rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Jednym z celów warunkowych tych działań jest zawarta w strategii ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury.

Wśród priorytetów tych działań wyróżniono ochronę i udostępnienie dziedzictwa kulturowego jako istotny element wpływający na pozytywny wizerunek regionu oraz podstawę jego oferty turystycznej. Wskazuje jednocześnie, że udostępnienie obiektów zabytkowych oraz ich promocja przyczyni się zarówno do stworzenia nowych miejsc pracy jak również pozwoli na pozyskanie dodatkowych środków na ich renowację. Podkreślono również konieczność kultywowania tradycji i zasobów kultury niematerialnej połączonej z tworzeniem regionalnych i lokalnych produktów turystycznych.

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU STARACHOWICKIEGO

Na chwilę obecną powiat starachowicki nie posiada opracowanego powiatowego programu opieki nad zabytkami.

6. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

6.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STRATEGIA ROZWOJU GMINY MIRZEC NA LATA 2013-2020

W treści strategii rozwoju gminy znalazł się krótki opis najcenniejszych zabytków z terenu gminy, jednak wśród celów strategicznych brak jest bezpośrednich wytycznych w sprawie ochrony dziedzictwa kulturowego. Zapisano tam jedynie działanie mające na celu stworzenie systemu ochrony dziedzictwa

kulturowego –rozwój gminnego centrum twórczości ludowej, realizowane przez Gminny Ośrodek Kultury i organizacje pozarządowe.

Wskazano również konieczność rozwoju i promocji regionalnego pakietu turystycznego, w ramach którego wykonana powinna zostać inwentaryzacja walorów, atrakcji i usług turystycznych gminy mająca na celu stworzenie atrakcyjniejszej oferty turystycznej, szczególnie w uwzględnieniu uczestnictwa w regionalnym systemie turystyki weekendowej województwa świętokrzyskiego

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY MIRZEC

Studium stwierdza, że dziedzictwo kulturowe i zabytki odgrywają wspólnie ogromną rolę w budowaniu pozycji konkurencyjnej regionów. Ich znaczenie jest szczególnie widoczne w rzeczywistości gospodarczej, w której na znaczeniu zyskują niematerialne czynniki rozwoju. To właśnie dziedzictwo kulturowe i zabytki, skupiając w sobie różnego typu wartości gromadzone na przestrzeni wieków, przesądzają o charakterze ducha miejsca (łac. genius loci) i budują jego niezwykłą atmosferę, przez co istotnie wpływają na jakość życia mieszkańców i atrakcyjność inwestycyjną gminy Mirzec. Warto podkreślić, że nowoczesne podejście do zarządzania dziedzictwem kulturowym i zabytkami zakłada nie tylko ich skuteczną ochronę, ale postuluje także ich zrównoważone wykorzystywanie i traktowanie w kategorii nieodnawialnego zasobu rozwojowego

Zgodnie z art. 19 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z2018 r.poz. 2067) w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W przypadku, gdy gmina uchwaliła gminny program opieki nad zabytkami, należy go również uwzględnić w zapisach studium. Ponadto, w studium i miejscowych planach ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Nadzór nad wszelkimi działaniami podejmowanymi w obrębie obiektów zabytkowych lub w ich sąsiedztwie prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Skuteczne zapobieganie dewastacji obiektów zabytkowych możliwe jest jednak jedynie za pośrednictwem zapisów w dokumentach planistycznych szczebla gminnego. Ochrona zabytków w planowaniu przestrzennym polega na ustanowieniu ochrony obiektów, zespołów krajobrazu kulturowego na terenie objętym opracowaniem planistycznym poprzez odpowiednio sformułowane zapisy. Celem tej ochrony jest zagwarantowanie trwałego zachowania, właściwego zagospodarowania i użytkowania, historycznych układów ruralistycznych, historycznych zespołów budowlanych, stanowisk archeologicznych i ich otoczenia oraz krajobrazu kulturowego. W Studium wyszczególniono w części tekstowej i graficznej obiekty zabytkowe objęte ochroną państwa poprzez wpis do rejestru zabytków i ochroną gminy poprzez wpis do gminnej ewidencji zabytków. Wskazano także stanowiska archeologiczne, które są objęte ochroną konserwatorską. Odwołując się do ustaleń obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w Studium wyznaczono strefy ochrony archeologicznej.

Studium formułuje następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków znajdujących się na terenie gminy.

Obszary i obiekty wpisane do rejestru zabytków

W stosunku do obszarów i obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków m.in. na prowadzenie wszelkich robót budowlanych, prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach oraz na obszarach wpisanych do rejestru zabytków, a także w ich otoczeniu. Obiekty te i obszary objęte są ochroną prawną na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz art. 39, ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane. Ochrona ta winna być każdorazowo uwzględniana w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i innych dokumentach dotyczących polityki przestrzennej gminy. Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków winny być bezwzględnie zachowane, a ich ochrona polegać powinna na utrzymaniu ich i wykorzystaniu na współczesne potrzeby, w drodze:

- działań zabezpieczających - rewaloryzacji (konserwacji lub restauracji);

- adaptacji i modernizacji obiektów, w celu dostosowania ich do współczesnych potrzeb i standardów;
- zagospodarowania otoczenia tych obiektów, z zastosowaniem zieleni, z zapewnieniem właściwego ich wyeksponowania.

Obszary i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków

W gminnych ewidencjach zabytków, prowadzonych przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), winny być ujęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez władze gminy w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, lecz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, na podstawie przepisów odrębnych. Ochrona obszarów i obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków gminy Mirzec, jaką zapewniają obowiązujące przepisy prawa, winna być każdorazowo uwzględniana w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i innych dokumentach dotyczących polityki przestrzennej gminy. Obiekty i obszary wpisane do gminnej ewidencji zabytków winny być zachowane, a ponadto w większości objęte działaniami rewaloryzacyjnymi i konserwatorskimi.

Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym nazywamy zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nim wytworów bądź śladów, albo zabytek ruchomy będący tym wytworem. Zachowanie zabytków archeologicznych leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Można wyróżnić dwa typy zabytków archeologicznych: ruchome i nieruchome. Zabytkami ruchomymi są wszelkiego rodzaju przedmioty związane z działalnością człowieka w przeszłości, które są wytworem pracy ludzkiej. Nieruchome zabytki archeologiczne - stanowiska archeologiczne - są obszarami, w obrębie których występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem, bezpośrednim otoczeniem, okładem warstw glebowych. Mogą to być grodziska, cmentarzyska, pozostałości dawnych osad.

Zabytki archeologiczne podlegają ochronie bez względu na stan zachowania. Ochrona ta może przybierać formę wpisu do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków archeologicznych.

Wszelkie roboty ziemne lub zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne powinny się odbywać na podstawie przepisów odrębnych. Stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Mirzec nie figurują obecnie w gminnej ewidencji zabytków [aktualizacja 08.2019 – karty stanowisk zostały pozytywnie uzgodnione przez WUOZ i ujęte do GEZ]. Ewidencja ta winna zostać o nie uzupełniona. W Studium postuluje się, aby tereny, na których występują stanowiska archeologiczne pozostawiane były jako wolne od zabudowy. Postulat ten nie dotyczy terenów już zabudowanych i terenów, które winny zostać zabudowane ze względu na właściwe kształtowanie układu przestrzennego miejscowości. Obszary występowania stanowisk archeologicznych winny być zagospodarowane zielenią. Mimo, iż ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dopuszcza inwestycje na tych obszarach (pod warunkiem poprzedzenia ich badaniami archeologicznymi), to jednak najwłaściwszą formą ochrony zabytków archeologicznych jest pozostawienie ich w miejscu występowania.

Strefy ochrony archeologicznej

W celu ochrony stanowisk archeologicznych, podtrzymuje się, poprzednio ustanowione na terenie gminy Mirzec strefy ochrony archeologicznej. Ustala się zachowanie i ochronę stanowisk archeologicznych podlegających ochronie archeologicznej biernej. W tym też celu wyznacza się kierunki polityki przestrzennej dotyczącej stanowisk archeologicznych:

- zachowanie i właściwe ich utrzymanie wraz z zachowaniem form krajobrazowych oraz ukształtowania terenu;
- uczytelnienie i ekspozycja w krajobrazie gminy, ze szczególnym wskazaniem na obszary związane z górnictwem przeszłością terenu;
- prace ziemne należy poprzedzić uzyskaniem pozwolenia od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w zakresie ochrony zabytków archeologicznych;
- w trakcie prowadzenia prac ziemnych (w tym także na terenach upraw polowych, budowie dróg, uzbrojenia komunalnego, obiektów kubaturowych itp.) przypadkowe odkrycia obiektów archeologicznych

- zgodnie z przepisami odrębnymi należy zabezpieczyć, a fakt ten zgłosić do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W celu realizacji polityki przestrzennej w zakresie ochrony wartości kulturowych, wskazuje się na potrzebę:

- opracowania konserwatorskiego programu ratowania zagrożonych obiektów zabytkowych, wraz z utworzeniem systemu ulg i preferencji dla właścicieli i użytkowników obiektów stanowiących dobra kultury;
- podjęcia opracowań planistycznych i projektowych dotyczących podnoszenia wartości kulturowych zdegradowanych obszarów i dysharmonijnych obiektów;
- ochronę i zachowanie obszarów (śladów / pozostałości) starożytnego górnictwa i hutnictwa w miejscowościach: Małyszyn, Ostrożanka, Tychów Stary, Tychów Nowy oraz Mirzec.

Obszary wskazane do objęcia strefami ochrony ekspozycji obszarów zabytkowych i otoczenia zabytków.

W ramach Studium postuluje się ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej oraz stref ochrony ekspozycji obiektów zabytkowych, obejmujących obszary widoczności tych obiektów, w tym dominant przestrzennych. Celem ustanowienia tych stref jest ochrona zabytkowych obszarów i obiektów oraz wartości kulturowych na terenie gminy Mirzec. W ramach nowo wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej proponuje się objęcie ochroną:

- zespołu kościoła parafialnego w Mircu;
- pozostałości zespołu dworku modrzewiowego w Mircu.

W strefach ochrony konserwatorskiej postuluje się ochronę obiektów zabytkowych poprzez zachowanie i utrzymanie zabudowy o wartości historycznej i kulturowej, utrzymanie historycznej kompozycji obiektów z ograniczeniem dopuszczalnych przekształceń i dostosowaniem nowych elementów do kompozycji istniejącej, a także nawiązanie w nowej zabudowie do zasad historycznej kompozycji obiektów.

W ramach nowo wyznaczonych stref ochrony ekspozycji proponuje się objęcie ochroną:

- otoczenia zespołu kościoła parafialnego w Mircu;
- otoczenia pozostałości zespołu dworku modrzewiowego w Mircu.

W ramach strefy ochrony ekspozycji obiektów zabytkowych postuluje się podporządkowanie nowej zabudowy i zagospodarowania zachowaniu ekspozycji historycznej zabudowy. Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie stref winna być prowadzona z uwzględnieniem istniejących już związków przestrzennych. Wskazuje się zwłaszcza na konieczność ochrony ekspozycji wzgórza kościelnego od strony drogi wojewódzkiej 744, ulicy Modrzewiowej i Mirca Starego (droga gminna 347006T) oraz zespołu dworku modrzewiowego w Mircu (wraz z parkiem) od strony dróg gminnych 347011T i 347022T poprzez kształtowanie zabudowy (pod względem gabarytów, intensywności, formy) oraz innych elementów zagospodarowania (w tym zieleni i reklam) w sposób nie przyczyniający się do przysłonięcia i zaburzenia ekspozycji obiektów zabytkowych. Szczegółowy sposób zagospodarowania i zabudowy na obszarach położonych w granicach stref ochrony konserwatorskiej oraz stref ekspozycji obiektów zabytkowych winien zostać uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Dobra kultury współczesnej oraz miejsca pamięci narodowej

Zgodnie z art. 2 ust. 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym dobrami kultury współczesnej są niebędące zabytkami dobra kultury, takie jak: pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna. Definicja ta wyróżnia miejsca, które można również rozpatrywać w kategoriach miejsc pamięci narodowej - groby, cmentarze wojenne lub obiekty budowlane i ich pozostałości, upamiętniające postacie lub wydarzenia znaczące dla Narodu i Państwa Polskiego. Są to przede wszystkim pomniki, krzyże przydrożne, kapliczki, kopce lub inne obiekty czy też przedmioty związane z wydarzeniami historycznymi (w szczególności tablice pamiątkowe). W gminie Mirzec występują obiekty, które można zakwalifikować do kategorii miejsc pamięci. Są to groby, tablice, pomniki, które mają na celu upamiętnianie dawnych wydarzeń, ważnych dla

lokalnej społeczności i historii regionu. Warto również wspomnieć o utworzonym w Jagodnem - Muzeum Pamiątek Regionalnych, w którym zgromadzone są pamiątki przeszłości i świadectwa pamięci narodowej, głównie pamięci gminnej.

6.2 CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

6.2.1 CHARAKTERYSTYKA I ZARYS HISTORII OBSZARU GMINY

Gmina Mirzec pod względem administracyjnym położona jest w północnej części województwa świętokrzyskiego, w powiecie starachowickim. Jej północna granica stanowi jednocześnie granicę województwa świętokrzyskiego i mazowieckiego. Gmina sąsiaduje z następującymi gminami: Brody, Ilża - obszar wiejski, Mirów, Skarżysko Kościelne, Starachowice - obszar miejski, Wąchock - obszar miejski, Wierzbica.

Mirzec jest gminą typowo wiejską, obejmującą powierzchnię około 111 km², co stanowi 21,18% powierzchni powiatu starachowickiego. Gmina składa się z 10 sołectw: Gadka, Jagodne, Małyszyn, Mirzec I, Mirzec II, Osiny, Ostrożanka, Trębowiec, Tychów Nowy i Tychów Stary. Rolę administracyjnego, kulturalnego i gospodarczego centrum gminy pełni miejscowość Mirzec.

Mirzec usytuowany jest w odległości około 50 km od stolicy województwa świętokrzyskiego - Kielc. W promieniu 50 km od Mirca znajdują się również miasta Starachowice, Skarżysko - Kamienna, Ostrowiec Świętokrzyski, Końskie oraz Radom. Gmina położona jest na uboczu najważniejszych krajowych szlaków komunikacyjnych. Przez jej teren przebiega natomiast istotny ponadlokalny szlak komunikacyjny - droga wojewódzka nr 744 relacji Radom -Starachowice. Pozostałe powiązania komunikacyjne zapewnia sieć dróg powiatowych i gminnych.

Gmina Mirzec położona jest, według podziału Polski na regiony fizyczno-geograficzne J. Kondrackiego, w obrębie prowincji Wyżyny Polskie (34), podprowincji Wyżyny Małopolskiej (342), w makroregionie Wyżyny Kieleckiej (342.3) oraz w mezoregionie Przedgórze Iłżeckie (342.33). Przedgórze Iłżeckie na terenie gminy Mirzec jest pagórkowate, najwyższym wzniesieniem jest tzw. Góra Małszyńska (246,3 m n.p.m.), położona przy wschodniej granicy gminy.

Poszczególne wzniesienia są porozcinane przez doliny rzek Iłżanki, Trębowca (Brodka), Małyszynca, Strugi Zbijowskiej, Wężyka oraz ich dopływy.

Na współczesne zróżnicowanie krajobrazu gminy Mirzec mają wpływ walory środowiska przyrodniczego i działalność człowieka. Ważnym jego elementem jest zwarty kompleks leśny w południowej części gminy, nazywany Puszcza Iłżecką lub Lasami Starachowickimi. O wyjątkowości obszaru najlepiej świadczy fakt, że cały obszar gminy został włączony do Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej.

W strukturze użytkowania gruntów na terenie gminy Mirzec, ponad połowę stanowią użytki rolne, zaś nieco powyżej 40% to lasy oraz grunty zadrzewione i zakrzewione. Użytki rolne rozciągają się głównie w północnej części gminy. Grunty leśne natomiast, obejmują niemal całą południową jej część. Wśród użytków rolnych znajdujących się na terenie gminy przeważający udział mają grunty orne stanowiące ponad 43% wszystkich użytków gruntowych. Grunty zabudowane i zurbanizowane, w około 73% składają się z dróg, w około 13% z terenów zabudowy mieszkaniowej, podczas gdy inne tereny zabudowane zajmują niemal 11% powierzchni tej grupy, tereny przemysłowe prawie 2%, a tereny niezabudowane 1%.

Ziemie okolic Skarżyska-Kamiennej od najwcześniejszych czasów związane były z osadnictwem ludzkim oraz z funkcjonowaniem górnictwa i hutnictwa. Najwcześniejsze jego przejawy znaleźć można na terenie rezerwatu archeologicznego „Rydno”, którego niewielki fragment znajduje się również na terenie gminy Mirzec. Najstarsze ślady pobytu człowieka na terenie rezerwatu (dwa luźne znaleziska powierzchniowe) związane są prawdopodobnie z neandertalczykami, twórcami tzw. kultury mustierskiej, która rozwijała się ok. 50 tys. lat temu. Zamieszkiwanie tych ziem przez kolejne tysiąclecia związane było z wydobywaniem hematytu. W okolicach wsi Osiny - Mokra Niwa, Tychów Stary, Tychów Nowy i Jagodne w czasie prac archeologicznych zinwentaryzowano szereg pieców dymarskich i żużla, świadczących o funkcjonowaniu starożytnego hutnictwa i górnictwa, datowanego na pogranicze wczesnego i późnego okresu rzymskiego (od II w p.n.e. do III w n.e.).

Pierwsze wzmianki o rozwijającym się na tych terenach przemyśle wydobywczym i hutniczym, znaleźć można w kronikach Jana Długosza i datowane są na lata 1025 -1030. Największe roboty górnicze prowadzono w XIX wieku w

kopalni Elżbieta. Eksploatacji rud dokonywano metodą odkrywkową głównie w obrębie „pasa tychowskiego” do lat 40-tych XX wieku. Obecnie widoczne są jeszcze wyrobiska kopalniane.

Najwcześniejsze zapiski dotyczące Mirca datowane są na II poł. XII w. i dotyczą poświęcenia istniejącego romańskiego kościółka przez biskupa krakowskiego. Tereny te wraz z lasami świętokrzyskimi należały do Biskupstwa Krakowskiego. Od 1179 roku ziemie mirzeckie weszły w posiadanie Cystersów z wąchockiego klasztoru. Życiem gospodarczym całego regionu kierował administrator Cystersów, co przyczyniło się do poprawy poziomu upraw rolnych i hodowli zwierząt gospodarskich. W 1260 r. z dóbr biskupstwa krakowskiego zostały wydzielone osady dla sprowadzonych przez biskupa Gedeona OO. Cystersów: Wąchock, Wielka Wieś, trzy części Mirca i Skarżysko. Działalności osadniczej cystersów zawdzięczają swoje powstanie: Lipowe Pole, Jagodne, Gadka, Grzybowa Góra. Wymienione osady powstały prawdopodobnie w XIV wieku, a w XV wieku zostały opisane przez Jana Długosza. Jednocześnie w całym rejonie starachowickim rozwijał się przemysł wydobywczy i hutniczy, co potwierdzają liczne dokumenty sięgające XIV wieku, zezwalające na budowanie zakładów przetwarzających rudy żelaza w okolicach Ilży, Starachowic i Wąchocka.

Wiek XV zaznaczył się rozwojem handlu. W połowie tego stulecia w Mircu istniało 5 karczm, w Grzybowej Górze, Jagodnem, Zbijowie i Gadce po jednej. Karczmy obsługiwały nie tylko ludność miejscową, lecz także podróżnych, kupców, urzędników kościelnych i państwowych. Silny rozwój przemysłu wydobywczego i hutniczego przypada na XVI i XVII wiek. Rozwój ten możliwy był dzięki znacznym zasobom leśnym, które w tym czasie zaczęto eksploatować na szeroką skalę. Czasy potopu okazały się dla tych terenów kolejnym etapem rozwoju. W XVIII wieku zakończył się okres systematycznego rozwoju społeczno -gospodarczego na tym terenie, liczba miejscowej ludności uległa prawie podwojeniu.

Ostatnia dekada XVIII wieku rozpoczęła okres ponad stuletniej niewoli. W roku 1815 po Kongresie Wiedeńskim tereny gminy znalazły się w Królestwie Polskim podległym Rosji, a w roku 1819 car Aleksander II odebrał majątki wszystkim zakonom w Królestwie. Klasztor dzierżawił swe niedawne jeszcze dobra przez rok. Posiadłości zakonów przekazano na rzecz Skarbu Królestwa Polskiego i utworzono wówczas folwarki, które przekazano w zarządzanie wybranym

dzierżawcom nadzorowanym przez naddzierżawcę. W 1820 r. Deputacja Spraw Zniesionych Instytutów Duchownych wydzierżawiła na 12 lat dobra ziemskie Jagodne, Mirzec i Osiny Hiacyntowi Podkańskiemu. Dzierżawca ten z powodu zaległości w opłatach został w 1825 r. zlicytowany i eksmitowany. Naddzierżawcą majątku mirzeckiego od 1827 roku został, pochodzący z Łomna, Ludwik Prendowski. On to w latach trzydziestych XIX wieku wybudował modrzewiowy dwór.

W 1864r. po dokonanej parcelacji na mocy uwłaszczeń nadano prawa własności ziemi chłopom i pracownikom folwarcznym. Nerozparcelowaną część majątku mirzeckiego car przekazał na własność generałowi majorowi Konstantemu Eggierowi, którego spadkobiercą został syn Arteniusz Eggier. Nowi właściciele majątku mirzeckiego nigdy nie byli w Mircu, a majątek z czasem zaczął podupadać. Na mocy reformy rolnej w 1921 r. majątek mirzecki został przekazany za niewielką opłatą pracownikom folwarcznym.

W okresie międzywojennym, dzięki aktywności władz samorządowych oraz wojewodzie kieleckiemu, doszło również do znaczącego rozwoju gospodarczego Mirca. Działania wojenne pierwszej i drugiej wojny światowej zostawiły swe ślady na terenie gminy. Dochodziło do licznych walk z okupantem oddziałów Armii Krajowej, Batalionów Chłopskich i Armii Ludowej, lasy natomiast dawały schronienie partyzantom.

Od 1976 roku Gmina Mirzec obejmowała niemal cały obszar obecnej gminy Skarżysko Kościelne, w 1995 oddzieliły się od niej sołectwa: Skarżysko Kościelne, Jagodne, Lipowe Pole Plebańskie, Lipowe Pole Skarbowe, Świerczek i Grzybowa Góra, które utworzyły nową gminę Skarżysko Kościelne. W 1997 r. do gminy Mirzec powróciło sołectwo Jagodne.

6.2.2 KRAJOBRAZ KULTUROWY I NAJWAŻNIEJSZE ZABYTKI GMINY

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Dziedzictwo kulturowe gminy Mirzec wiąże się przede wszystkim z działalnością wydobywczą, hutniczą i rolniczą, a zasoby zabytkowe to głównie obiekty sakralne, dawne założenia dworsko-folwarczne oraz zachowane historyczne

układy przestrzenne wsi wraz z jej tradycyjną zabudową. Niezwykle istotnym dopełnieniem krajobrazu kulturowego są również elementy małej architektury: kapliczki, krzyże i figury przydrożne oraz miejsca pamięci.

Na terenie gminy Mirzec zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego są położone w Mircu: kościół parafialny p.w. św. Leonarda (nr rej. A.805) oraz kaplica św. Jana Nepomucena (nr rej. A.806).

Kościół św. Leonarda w Mircu

Jest to budowla murowana, późnoklasycystyczna z lat 1844-1850, postawiona w miejscu starego drewnianego kościoła pod tym samym wezwaniem. W bocznym ołtarzu znajduje się bardzo cenny obraz z 1500 roku przeniesiony ze starego kościoła. Został on namalowany na desce i przedstawia patrona świątyni w otoczeniu aniołów. Święty Leonard przedstawiony jest w habicie, w prawej ręce trzyma pastorał, a w lewej kajdany. Święty jest patronem więźniów i niewolników. Jego figura stoi także przed kościołem i znajduje się w herbie gminy.

W ołtarzu głównym podziwiać można malowidło z Matką Boską i św. Anną z Jezusem oraz świętymi Józefem i Joachimem. Na bocznej ścianie prezbiterium wisi duży obraz Jezusa Miłosiernego. Namalowany został w 1944 roku przez pochodzącą z Wilna malarzkę Halinę Hermanowicz na podstawie zapisków świętej Faustyny. Najpierw wisiał w wileńskim kościele św. Jakuba, do Mirca trafił dzięki temu, że artystka po wojnie zamieszkała w Radomiu.

W lewym bocznym ołtarzu znajduje się stary obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w srebrnej sukience, a nad nim malowidło przedstawiające św. Barbarę. W ołtarzu na północnej ścianie kościoła, blisko głównego wejścia, zwraca uwagę rzeźba przedstawiająca scenę opłakiwania Chrystusa po zdjęciu z krzyża.

Drewniana kapliczka z kamienną figurą św. Jana Nepomucena w Mircu

Kapliczka znajduje się w środku wsi, przy cieku wodnym. Pochodzi według jednych źródeł z początku XX wieku inne mówią o XIX wieku. Figura świętego przed gruntownym remontem w 2010 roku była zamalowana grubą warstwą farby, teraz odzyskała barwę naturalną. Dorobiono brakujące elementy, odsłonięto rysy postaci i fałdy szaty. Figura św. Jana stoi pod namiotowym daszkiem zwieńczonym krzyżem, wspartym na słupkach, przykrytym blachą.

Interesującym przykładem architektury dworskiej jest zespół w Mircu, w skład którego wchodzi: willa modrzewiowa (zwana dworkiem Prendowskich) zbudowana w II poł. XIX wieku na fundamentach dworu z XIX wieku, spichlerz murowany z I poł. XIX wieku (obecnie magazyn) oraz pozostałości parku dworskiego, w którym znajdują się grupy drzew pomnikowych. Modrzewiowy dwór Prendowskich stanowił ważny ośrodek działalności organizacyjnej w okresie powstania styczniowego. Spotykali się tu m.in.: M. Langiewicz, ks. K. Kotkowski, W. Tomczyński oraz inni organizatorzy i przywódcy powstania. Po aresztowaniu Prendowskich rząd rosyjski oddał majątek Mirzec gen. mjr Eggerowi. W ok. 1880 roku nowy właściciel wyburzył wcześniejszy dwór polski, a na jego fundamentach wystawił dworek modrzewiowy w stylu alpejskim, który przetrwał do dnia dzisiejszego. W latach 1945-1983 mieścił się w nim Państwowy Dom Dziecka. Obecnie willa znajduje się w rękach prywatnych

Oprócz wymienionych powyżej obiektów, do rejestru zabytków na terenie województwa świętokrzyskiego, pod numerem 511/514, wpisane jest stanowisko archeologiczne związane z rezerwatem archeologicznym Rydno, które w niewielkim fragmencie położone jest również na terenie gminy Mirzec.

6.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME

Najcenniejsze obiekty zabytkowe na terenie gminy wpisane są do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego. Zostały one opisane dokładniej w podrozdziale dot. najważniejszych zabytków gminy. W poniższej tabeli znajdują się obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

WYKAZ OBIEKTÓW WŁĄCZONYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr
1	Gadka	pomnik ofiar egzekucji	
2	Małyszyn Górny	dom drewniany	112
3	Małyszyn Górny	dom drewniany	113
4	Mirzec	cmentarz parafialny	
5	Mirzec	cmentarz parafialny stary	
6	Mirzec	dawny budynek Urzędu Gminy	
7	Mirzec	kaplica cmentarna	
8	Mirzec	mogiła partyzantów	
9	Mirzec	mogiła Prendowskiego	
10	Mirzec	mogiła żołnierzy WP	
11	Mirzec	obora w zespole plebanii	
12	Mirzec	plebania	
13	Mirzec	pomnik ofiar II WŚ	
14	Mirzec	remiza OSP	
15	Mirzec	spichlerz w zespole plebanii	
16	Mirzec	wikarówka w zespole plebanii	
17	Mirzec Malcówki	kuźnia	
18	Mirzec Stary	dom drewniany	3
19	Mirzec Stary	obora	3
20	Mirzec Stary	drewniana kaplica z figurą	
21	Mirzec Stary	dzwonnica kościelna	
22	Mirzec Stary	kościół parafialny	
23	Mirzec Stary	ogrodzenie kościoła	
24	Mirzec Stary	szkoła podstawowa	
25	Mirzec-Majorat	pozostałości parku	2
26	Mirzec-Majorat	spichlerz w zespole plebanii	2
27	Mirzec-Majorat	willa	2
28	Osiny	dom drewniany	51
29	Osiny	dom drewniany	89
30	Trębowiec Duży	piwnica murowano-ziemna	45
31	Trębowiec Duży	piwnica murowana	51
32	Tychów Stary	kapliczka przydrożna	
33	Tychów Stary	kapliczka z figurką	
34	Tychów Stary	mogiła ofiar egzekucji	
35	Tychów Stary	mogiła partyzantów	

Przykładami architektury mieszkalnej wpisanej do gminnej ewidencji zabytków są przede wszystkim parterowe drewniane chałupy w miejscowościach Małyszyn Górny, Mirzec Stary oraz Osiny. Ich stan zazwyczaj nie jest najlepszy, niektóre jak np. Mirzec Stary 3 są częściowo przebudowane.

Z architekturą mieszkalną związane są obiekty gospodarcze. W ewidencji znajdują się różnego typu budynki gospodarcze (obora, spichlerz) oraz piwnice w miejscowości Trębowiec Duży. Obiekty te położone są w bezpośrednim sąsiedztwie budynków mieszkalnych.

Jeśli chodzi o architekturę sakralną, to do GEZ wpisany jest zespół kościoła pw. św. Leonarda w Mircu wraz z dzwonnica i ogrodzeniem, zachowany w dobrym stanie. Podobnie ma się sytuacja z założeniami cmentarnymi w Mircu – starym i nowym cmentarzu parafialnym.

W dobrym stanie zachowane są obiekty użyteczności publicznej i administracyjne, takie jak remiza strażacka, dawny urząd gminy oraz szkoła podstawowa w Mircu, a także zespół plebanii w Mircu z wikarówką i zabudowaniami gospodarczymi.

Jedynym przykładem zachowanej architektury rezydencjonalnej jest dawny zespół dworski w Mircu z willą i spichlerzem oraz otaczającym je parkiem.

Duża liczba obiektów ujętych w GEZ to kapliczki przydrożne oraz miejsca pamięci. Obecne są one w wielu miejscowościach gminnych, najczęściej są na bieżąco pielęgnowane i zachowane w dobrym stanie.

6.2.4 ZABYTKI RUCHOME

Na terenie Gminy Mirzec brak jest zabytków wpisanych do rejestru zabytków ruchomych (księga B).

Mimo braku zabytków ruchomych wskazanych w rejestrze zabytków, w krajobrazie gminy znajdują się obiekty małej architektury sakralnej, takie jak kapliczki, krzyże i figury przydrożne odnoszące się do lokalnej tradycji i historii oraz miejsca pamięci. Na potrzeby opracowania został sporządzony spis najcenniejszych miejsc pamięci narodowej, wpisanych do GEZ. Zaliczyć do nich należy:

- pomnik ofiar egzekucji pomordowanych przez faszystów niemieckich w latach 1939-1945 w Gadce (dz. nr 1745/4);
- pomnik poległym w czasie okupacji w latach 1939 -1945, Mirzec – skwer (dz. nr. 224/1 oraz 226/8);

- mogiła Józefa Prendowskiego - cmentarz katolicki Mirzec (dz. nr 2614);
- mogiła partyzantów i ofiar terroru z 1943r. - cmentarz katolicki Mirzec (dz. nr 2614);
- mogiła żołnierzy Wojska Polskiego, poległych w 1939r. - cmentarz katolicki Mirzec (dz. nr 2614);
- mogiła ofiar egzekucji w 1943r. w Tychowie Starym - na skraju lasu (dz. nr 49/1200)
- mogiła partyzantów z 1944r. w Tychowie Starym - w głębi lasu przy drodze do Starachowic (dz. nr 1/1202)

6.2.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Zabytek archeologiczny jest zabytkiem nieruchomym, będącym powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów, względnie zabytek ruchomy, będący ich wytworem.

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo - konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach, a także publikacjach naukowych, popularno-naukowych oraz artykułach prasowych. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. w ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Pierwsze, zakrojone na szerszą skalę, badania archeologiczne w gminie Mirzec przeprowadzono w latach 80-tych XX w, dokładnie zinwentaryzowano wtedy rejon od rzeki Iłżanki do rzeki Kamiennej, poszukując głównie śladów starożytnego hutnictwa świętokrzyskiego. Rejestrację stanowisk przeprowadzono

na terenie Mirca I, Mirca II, Małyszyna, Tychowa Nowego, Tychowa Starego, Ostrożanki, Trębowca i Osin. Najczęściej były to „gniazda” żuźla dymarskiego z okresu rzymskiego oraz niewielka ilość stanowisk ze średniowiecza, zlokalizowane w okolicach Mirca I, Mirca II oraz Osin. Ustalono również, że w okresie międzywojennym masowo usuwano żuźel z pól i sprzedawano do starachowickiej huty w celu ponownego przetopu. W miejscowości Małyszyn natrafiono na pozostałości pochówku z okresu rzymskiego, natomiast w okolicach Tychowa Starego znaleziono paciorki z masy szklistej.

Na południowo-zachodnim obrzeżu gminy istnieje obszar wchodzący w skład rezerwatu archeologicznego „Rydno”- obejmującego ślady paleolitycznych kopalni hematytu z późniejszymi śladami osadnictwa. Rezerwat rozciąga się na obszarze dwóch powiatów oraz czterech gmin. Został utworzony na terenach doliny Kamiennej, od Łyżew (pod Skarżyskiem-Kamienną) do Góry św. Rocha pod Wąchockiem, decyzją z dnia 24 września 1957r. poz.514 dz. A/kl.Iva-2/1/514/68. Jednak utworzony obszar został naruszony przez lokalizację pól lagunowych oczyszczalni ścieków dla miasta Skarżyska -Kamiennej.

W wersji wpisu do rejestru zabytków z dnia 3 listopada 1986 r. (nr decyzji konserwatorskiej 511/514 Rejestru Zabytków woj. kieleckiego) obejmuje zespół paleolitycznych osad przemysłowych wraz z kopalnią hematytu. Pierwsze badania na tym terenie przeprowadzono w 1912 roku. Obecnie, od 1995 roku, rezerwat stanowi część Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej. Rezerwat jest unikatowym w skali Europy i świata skupieniem pozostałości osadnictwa związanych z wydobywaniem hematytu i obróbką krzemienia czekoladowego w okresie epoki kamienia.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Obecnie na terenie gminy znajdują się zinwentaryzowane stanowiska archeologiczne, ujęte w GEZ. Podkreślenia wymaga jednak, że ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Wykaz stanowisk zamieszczono w tabeli poniżej.

ZESTAWIENIE STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY MIRZEC

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr na obszarze	Nr w miejscowości
1	Osiny	78-67	2	2
2	Osiny	78-67	3	3
3	Jagodne	79-66	20	1
4	Jagodne	79-66	21	2
5	Jagodne	79-66	22	3
6	Gadka	79-66	24	1
7	Mirzec- Podkowałów	79-66	25	1
8	Mokre Niwy	79-66	-	4
9	Mirzec	79-67	1	1
10	Mokre Niwy	79-67	-	3
11	zespół osad	rezerwat Rydno		

6.2.6 ZABYTKI W ZBIORACH MUZEALNYCH I INNYCH

Na chwilę obecną na terenie gminy Mirzec działa Muzeum Pamiątek Regionalnych w Jagodnem, które zostało utworzone w 2003 r. Opiekę nad nim sprawują wolontariusze z Koła Artystycznego Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem. Siedzibą Muzeum jest sala w budynku miejscowej Szkoły Podstawowej. Przedmiotem zainteresowań Koła Artystycznego przy Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi w Jagodnem od wielu lat jest troska o zachowanie dziedzictwa kulturowego wsi i regionu.

W 2002 r. została przeprowadzona akcja „Wspólnie ocalmy od zapomnienia urok polskiej wsi”. Spotkała się ona z ogromnym zaangażowaniem zbieraczy jak i ofiarodawców z regionu. Muzeum Pamiątek Regionalnych jest efektem działań z zakresu wszystkich projektów tematyki regionalnej realizowanych w trakcie zajęć Koła Artystycznego. W 2009 r. z powodzeniem przeprowadzono kolejną akcję. Ekspozycje w MPR stale są wzbogacane z inicjatywy samych ofiarodawców.

6.2.7 DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

6.3 ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

Na terenie gminy Mirzec do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego wpisano następujące obiekty:

- Mirzec - kościół parafialny p.w. św. Leonarda (nr rej. A.805)
- Mirzec - kaplica św. Jana Nepomucena (nr rej. A.806)

Są to jedne z najcenniejszych elementów krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim – rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Właściciel zabytku wpisanego do rejestru zabytków posiada szereg obowiązków i praw, wynikających z ustawy i ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Art. 5 stwierdza, że opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W art. 28 zawarte są pouczenia dla właścicieli zabytków, w jakim terminie zobowiązani są do zawiadomienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku jakichkolwiek zmian w strukturze własnościowej zabytku, jego

zniszczeniu, kradzieży przeniesieniu itp. Dotyczą one zarówno obiektów wpisanych do rejestru zabytków, jak i na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Z kolei art. 36 ust. 1. wskazuje, jakie prace wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (np. prowadzenie robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub w jego otoczeniu, badań architektonicznych, archeologicznych i konserwatorskich, przenoszenie, podziały, zmiany przeznaczenia obiektu oraz wszelkich działań naruszających substancję zabytkową).

Art. 38 ustawy stwierdza, że wojewódzki konserwator zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Zobowiązuje to właściciela obiektu do udzielenia wszelkich informacji na temat stanu obiektu, dokumentacji budowlanej itp., a także zezwolenia na kontrolę nadzoru konserwatorskiego włącznie z wpuszczeniem osób kontrolujących na teren obiektu. Zakres kar wskazany jest w art. 107a.

W art. 74-78 zawarte są wyczerpujące informacje na temat możliwości przekazywania dotacji na obiekty wpisane do rejestru zabytków lub na Listę Skarbów Dziedzictwa.

Z kolei zapisy w artykule 108 dotyczą przede wszystkim kar za brak odpowiedniej dbałości o zabytek wpisany do rejestru, wskazuje sankcje za zniszczenie zabytku umyślne lub nieumyślne, a także precyzuje wysokość nawiązki na rzecz NFOZ.

Dodatkowo w art. 7 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych zawarty jest szereg zwolnień od podatku od nieruchomości. Jednym nich jest zwolnienie gruntów i budynków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

6.4 ZABYTKI W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Ewidencja jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Wykaz obiektów zabytkowych występuje w dokumentach strategicznych oraz w zapisach prawa miejscowego, gdzie wpisane są konkretne zalecenia, odnoszące się do ochrony obiektów nie wpisanych do rejestru zabytków.

GEZ została przyjęta zarządzeniem nr 0050.86.2019 wójta Gminy Mirzec z dnia 16 września 2019r i uzgodniona przez ŚWKZ pismem ZRRiD.RN.5133.44.1.2019 z dnia 03.09.2019r. Z ewidencji w 2019 roku zostały wyłączone obiekty:

- dom drewniany nr 17 (Mirzec Poduchowny), pocz. XX w.
- kuźnia w zagrodzie nr 77, drew., ok.1920, przebud.(Ostrożanka)

w roku 2014:

- stodoła drewniana, ok. 1930r. (Trębowiec Duży)
- młyn motorowy, szachulcowo- drewniany (nieużytkowany)(Ostrożanka)

w roku 2016:

- kurnik szachulcowy (obecnie budynek gospodarczy) (Ostrożanka)

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

Art. 22.4. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje, że „wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy”. Jest to

zbiór informacji o zasobach zabytków nieruchomych, znajdujących się na terenie gminy, w którym powinny być ujęte wymienione w następnym podpunkcie art. 22 ustawy:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011 r., Nr 113, poz. 661). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków, jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji architektoniczno - budowlanej.

Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do ww. ustawy obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno - budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane).

Art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazuje, że:

1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym

do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

2. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Tematykę ochrony zabytków archeologicznych poruszają przede wszystkim art. 31 (utracił moc), oraz 32. Art. 32 precyzuje obowiązki inwestora lub osoby, która w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkryła przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, a także określa sposób postępowania wójta (burmistrza, prezydenta miasta) oraz służb ochrony zabytków w przypadku ww odkrycia. Artykuł wskazuje terminy oraz kolejność działania odpowiednich organów, a także ich obowiązku w stosunku do inwestora i odwrotnie. Na mocy art. 35 zabytki archeologiczne stanowią własność Skarbu Państwa, który wskazuje m.in. ich miejsce deponowania.

Art. 36 wskazuje działania w stosunku do zabytków archeologicznych, an które niezbędne jest pozwolenie wojewódzkiego konserwatora zabytków, określa on również zasady oraz tryb udzielania pozwoleń. Warto podkreślić, że osoba, która bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 109 c. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Sankcje oraz ich uzasadnienia wskazane są również w art. 108, który odnosi się również do innych typów zabytków, a także w art. 110 i 115 ustawy.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. Wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta

bądź wsi winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

Kompletny wykaz gminnej ewidencji zabytków stanowi załącznik nr 1 do niniejszego programu i znajduje się na końcu opracowania.

6.5 ZABYTKI O NAJWYŻSZYM ZNACZENIU DLA GMINY

Jak już wspomniano, największe znaczenie dla gminy mają zabytki wpisane do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego, ale cenny jest również zasób zabytkowy znajdujący się w gminnej ewidencji zabytków. Spośród szczególnie ważnych obiektów, posiadających wartości historyczne, artystyczne i naukowe wyróżniające je spośród zabytków gminy i regionu warto wymienić kościół pw. św. Leonarda w Mircu (dobrze zachowany, cenny ze względu na lokalizację w zabytkowym zespole kościelnym, w skład którego wchodzi również dzwonnica i ogrodzenie oraz ze względu na znaczenie społeczne i religijne). Cennym zabytkiem drewnianej architektury sakralnej gminy jest kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena z XIX/XX wieku. Duże znaczenie społeczne i religijne ma również teren starego cmentarza parafialnego w Mircu, oprócz cennych nagrobków znajduje się tu szereg miejsc pamięci narodowej.

Spośród budowli rezydencjonalnych na uwagę zasługują pozostałości zespołu dworskiego w Mircu-Majoracie, w skład którego wchodzi drewniana willa oraz murowany spichlerz. W otoczeniu zespołu znajduje się park z XIX w. z częściowo zachowanym starodrzewem. Obiekty tego typu powstawały w całym rejonie, związane były z obecnością folwarków w dawnych wsiach szlacheckich. Jest to jedyny zachowany przykład tego typu budownictwa w gminie, dodatkowo z miejscem tym związana jest historia działalności powstańczej z okresu Powstania Styczniowego.

Bogaty jest zasób kapliczek przydrożnych, które są świadectwem religijności omawianego obszaru, najczęściej spotykane są kapliczki św. Jana Nepomucena. Obecne są one w wielu miejscowościach gminy, najcenniejsze wpisane są do gminnej ewidencji zabytków (jak choćby kapliczka przy drodze z Mirca do Tychowa czy też na ganku dawnej szkoły w Tychowie). Należy rozważyć dokładną inwentaryzację obiektów małej architektury w wyniku której uzupełniona zostanie

gminna ewidencja zabytków oraz możliwe stanie się przekazywanie dotacji z budżetu gminy na ich remonty.

Na terenie gminy spotykane są ślady starożytnego górnictwa i hutnictwa świętokrzyskiego - teren gminy jest jednym z zaliczanych do dużego okręgu górniczo -hutniczego z okresu lateńsko -rzymskiego.. Są one świadectwem rozwoju przemysłu na tych ziemiach, który związany był z wydobywaniem i przerabianiem złóż rud żelaza. Dodatkowym impulsem była ogromna baza opałowa w postaci lasów starachowickich, które zaopatrywały piece hutnicze w całym rejonie.

Szczególnie cenny pod względem archeologicznym jest fragment rezerwatu archeologicznego Rydno - gdzie znaleziono liczne ślady pobytu ludzi z epoki kamienia (głównie schyłkowego paleolitu i mezolitu), głównie skupionych wokół kopalni hematytu.

Ostatnim charakterystycznym elementem zasobu zabytkowego gminy jest duża liczba miejsc pamięci narodowej, związanych przede wszystkim z okresem II wojny światowej. Pomniki ofiar bądź też mogiły, zachowane w dobrym stanie, spotykane są w wielu miejscowościach gminy i stanowią cenny przykład dbałości lokalnych społeczności o pamięć narodową. Nie wszystkie z nich wpisane są do gminnej ewidencji zabytków, należy wziąć pod uwagę uzupełnienie GEZ.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformułowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron Gminy Mirzec, a także szans i zagrożeń.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Atrakcyjne położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki i agroturystyki • Dobra drogowa dostępność komunikacyjna • Niewielka odległość od miasta powiatowego – Starachowic • Gmina w zasięgu dojazdu z innych większych ośrodków miejskich – Kielc, Radomia, Skarżyska-Kamiennej, Ostrowca Świętokrzyskiego • Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Obecność założeń dworskich objętych ochroną konserwatorską • Duża liczba kapliczek i krzyży przydrożnych oraz miejsc pamięci narodowej • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze gminy • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz gminy • Odbywające się regularnie imprezy kulturalne oparte na dziedzictwie historycznym • Lokalne tradycje i zwyczaje, kultywowane wśród mieszkańców • Aktywna działalność organizacji pozarządowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niekontrolowane przebudowy obiektów zabytkowych stanowiących własność prywatną • Niedostateczne zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Ograniczone środki w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Niewystarczająca promocja walorów zabytkowych gminy • Brak informacji dotyczących zabytków na stronie internetowej gminy • Brak punktów informacji turystycznej
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych gminy na działania związane z ochroną zabytków w obiektach stanowiących własność prywatną • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru • Niewłaściwe działania inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej

<p>konserwatorskie zabytków</p> <ul style="list-style-type: none"> • Szersza promocja walorów kulturowych Gminy, przyciągająca turystów • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Świętokrzyskiego 	<p>degradacji obiektów zabytkowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Napływ mieszkańców związany z postępującą suburbanizacją Kielc • Zła sytuacja finansowa wielu użytkowników obiektów zabytkowych • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Zanik tradycji i tożsamości regionalnych • Napływ ludności niezwiązanej z regionem • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu
--	---

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY MIRZEC

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg długofalowych celów działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania powstały w oparciu o priorytety z poprzedniego horyzontu czasowego programu opieki nad zabytkami, konsultacje z władzami gminy i uwzględniają specyfikę dziejów gminy, charakter jego dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wymienione poniżej kierunki działań uwarunkowane są sytuacją finansową gminy, podanie dokładnych kwot na poszczególne działania jest w tej chwili bardzo trudne. Gmina dołoży wszelkich starań, ażeby w miarę swoich możliwości zrealizować ich jak najwięcej.

8.1 PRIORYTETY PROGRAMU OPIEKI

W ramach gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 przewidziano realizację następujących dwóch priorytetów:

**PRIORYTET I - DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW
ZABYTKOWYCH W POLITYCE PRZESTRZENNEJ GMINY**

**PRIORYTET II - WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W
ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU GMINY**

8.2 KIERUNKI DZIAŁAŃ PROGRAMU OPIEKI

W ramach wskazanych powyżej priorytetów na lata 2019-2022 przewidziano do realizacji następujące kierunki (cele) szczegółowe:

**PRIORYTET I - DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW
ZABYTKOWYCH W POLITYCE PRZESTRZENNEJ GMINY**

Cel szczegółowy I.1 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w gminie

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy,
2. Realizacja zasad ochrony historycznych układów ruralistycznych poszczególnych miejscowości (w tym historycznej sieci drogowej, podziałów własnościowych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabudowy),
3. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy,
4. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci, głównie poprzez prowadzenie prac porządkowo-pielęgnacyjnych,
5. Respektowanie stanowisk archeologicznych oraz stref ochrony archeologicznej w polityce przestrzennej gminy,
6. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy itp.,

7. Ochrona historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych między zespołami zabytkowej zabudowy,
8. Współpraca społeczności lokalnych w zakresie poprawy stanu technicznego obiektów wpisanych do GEZ.

Cel szczegółowy I.2 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przeznaczanie środków finansowych z budżetu gminy na obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków,
2. Przeprowadzanie działań rewitalizacyjnych obiektów zabytkowych i terenów zielonych będących w administracji gminy,
3. Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego na obszarach objętych ochroną konserwatorską oraz przy obiektach zabytkowych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
4. Stosowanie zachęt prawnych i finansowych oraz pomocy publicznej dla inwestorów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.
5. Opracowanie procedur przyznawania dotacji na obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków, stosownie do art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Cel szczegółowy I.3 Określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego z budżetu gminy oraz z funduszy europejskich,
2. Kontynuacja i przestrzeganie regulacji przyznawania środków finansowych z budżetu gminy dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków,
3. Zaplanowanie środków w budżecie gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy obiektach zabytkowych,
4. Opracowanie zasad dofinansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach (wydanie stosownej uchwały, regulaminu, wzoru wniosku itd.) oraz doradztwo przy wypełnianiu dokumentów,

PRIORYTET II – WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU GMINY

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych,
2. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby kulturowe,
3. Wsparcie dla przedsięwzięć badawczych związanych z historią gminy,
4. Polepszenie dostępności poszczególnych obiektów poprzez odpowiednie oznakowanie dróg czy szlaków turystycznych,
5. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym,
6. Opracowanie strategii promocji i rozwoju turystyki w celu wyznaczenia kierunków działań gminy,
7. Współpraca z gminami ościennymi przy realizacji celów promocyjnych,
8. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków.

Cel szczegółowy II.2 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp.,
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne mieszkańcom i turystom,
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych,
4. Dbanie o aktualizację strony internetowej gminy wraz z umieszczeniem informacji o zasobie zabytkowym,
5. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych,

6. Aktualizacja i rozwijanie funkcjonalności interaktywnej mapy gminy poprzez odpowiednią warstwę systemu informacji przestrzennej z danymi na temat obiektów lokalnego dziedzictwa kulturowego,
7. Nagłaśnianie wśród lokalnej społeczności najważniejszych badań, odkryć i publikacji związanych z tradycją regionalną w celu wzrostu tożsamości regionalnej mieszkańców.

Cel szczegółowy II.3 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego oraz pielęgnowanie tradycji regionalnych

Działania:

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury,
2. Wspieranie projektów edukacyjnych związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym,
3. Wprowadzanie elementów lokalnego dziedzictwa kulturowego do edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez różnego rodzaju konkursy, wystawy, wycieczki itp.,
4. Przywrócenie tradycyjnego rzemiosła oraz ginących zawodów poprzez odpowiednie szkolenia i kursy (także dla osób bezrobotnych),
5. Wspieranie badań naukowych związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym,
6. Organizacja imprez kulturalnych promujących kulturę regionalną (w tym mających na celu promocję gminy i krzewienie kultury),
7. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji i promocji regionu (w tym wsparcie szeroko pojętych kół zainteresowań, tworzenie miejsc do tego typu spotkań),
8. Promocja tradycji regionalnych za pośrednictwem zbiorów bibliotecznych i internetu.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Mirzec powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Mirzec zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz referaty Urzędu Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. Wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi).

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań. Przykłady działań to:

1. Zadania kompetencyjne samorządu:

- analiza ilościowa i jakościowa wykonanych analiz i raportów,
- analiza ilości i jakości wprowadzanych planów, strategii i programów,
- analiza jakości i ilości prac dokumentacyjnych w zakresie dziedzictwa kulturowego,
- analiza stanu zachowania zabytków wpisanych do geoz (preferowany okres – co 2 lata)
- analiza współdziałania z organem ochrony zabytków.

2. Zahamowanie degradacji zabytków i poprawa stanu ich zachowania

- ocena ilości i dokonanych analiz stanu zachowania obiektów zabytkowych,
- analiza zaangażowania budżetu gminy mających na celu zahamowanie destrukcji oraz poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych,
- ocena ilości i jakości dokonanych działań na rzecz zahamowania destrukcji oraz poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych,
- ilość zabytków wspartych w ramach dotacji z budżetu gminy

3. Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazowych

- ocena stanu utrzymania obiektów zabytkowych będących w gestii samorządu,
- ocena stopnia zaawansowania prac mających na celu nadanie wyższego standardu przestrzeniom publicznym,

- ocena zaawansowania prac porządkowych oraz sanitarnych przy zabytkowej zieleni komponowanej,
 - ocena możliwości objęcia ochroną krajobrazu kulturowego poprzez ustanowienie parków kulturowych.
4. Kreowanie wizerunku gminy i świadomości mieszkańców
- ilość projektów edukacyjnych związanych z obiektami zabytkowymi, dofinansowanych z budżetu gminy

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygoszparowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego. Podane źródła sygnalizują tylko poszczególne programy finansowania, większość z nich ma charakter cykliczny, zatem nawet jeśli podany termin naboru już się zakończył, to istnieje szansa na nowy okres programowania.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje Ministra Kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje wojewódzkie
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- inne źródła

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych (RPO województwa świętokrzyskiego)
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
- Program Infrastruktura i Środowisko
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Fundusz EOG

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. REALIZACJA I FINANSOWANIE PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY MIRZEC

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Mirzec jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Biorąc pod uwagę korzystne położenie Gminy Mirzec oraz obecność obiektów posiadających wartości zabytkowe Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Mirzec, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH ZGODNIE Z PONIŻSZYM WYKAZEM:

GADKA

- Miejsce Pamięci Narodowej- pomnik ofiar egzekucji w 1943r.;

MAŁYSZYN GÓRNY

- dom drewniany nr 112, 1923r.,
- dom drewniany nr 113, ok. 1920r.,

MIRZEC

ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. PW. ŚW. LEONARDA:

- 1. kościół parafialny** **Rejestr: A.805, decyzja z 06.09.1971r.**
- 2. dzwonnica, mur., ok. 1850,
- 3. ogrodzenie, mur., 2 poł. XIXw.

- drewniana kaplica pw. św. Jana Nepomucena** **Rejestr: A.806, decyzja z 28.01.1959r.**

- KAPLICZKA przy drodze do Tychowa, mur., 1859r.

- cmentarz parafialny stary, rzym.-kat. (teren w granicach ogrodzenia)

w tym zlokalizowane na jego terenie:

- Miejsce Pamięci Narodowej- mogiła żołnierzy Wojska Polskiego poległych w 1939r.
- Miejsce Pamięci Narodowej- mogiła partyzantów i ofiar terroru z 1943r.,
- mogiła Józefa Prendowskiego;
- KAPLICA CMENTARNA, mur. (na cmentarzu starym)

- cmentarz parafialny rzym.- kat. (teren w granicach ogrodzenia)

- dawny budynek Urzędu Gminy, mur., 1922., *arch. Michał Niedzielski*

- SZKOŁA podstawowa, mur., 1938-1939, przebud.

POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKIEGO (Mirzec Majorat)

- 1. willa, drewn., 4 ćw. XIX w. (na fundamentach dworu XIX w.)
- 2. spichlerz, mur., 1 poł. XIX w., cz. przebud. 1952
- 3. pozostałości parku, XIX w.

ZESPÓŁ STAREJ PLEBANII:

- 1. plebania, mur.,
- 2. wikałówka, mur.,
- 3. spichlerz drewn.,
- 4. obora, mur.,

- REMIZA STRAŻACKA, mur., 1 poł. XX w.

ZESPÓŁ ZAGRODY nr 3 (Mirzec Stary), 1 ćw. XX w.:

1. dom, drewn.,
2. obora, mur.,

- KUŹNIA drewniana, nr 39, ok. 1930r.

- Miejsce Pamięci Narodowej- pomnik ofiar wojny 1939-1945r.- skwer,

OSINY

- dom drewniany nr 89, ok. 1860r.,
- dom drewniany nr 51, XX w.,

TREBOWIEC DUŻY

- piwnica murowana, zagroda nr 51

ZESPÓŁ ZAGRODY nr 45

- piwnica mur -ziemn., kon. XIX w.

TYCHÓW STARY

- pozostałości dawnego budynku szkoły (ganek), obecnie kapliczka z figurą Jana Nepomucena, mur., ok. 1926

- Miejsce Pamięci Narodowej- mogiła ofiar egzekucji w 1943r.- mogiła na skraju lasu

- Miejsce Pamięci Narodowej- mogiła partyzantów z 1944r.- mogiła w głębi lasu przy drodze do Starachowic.

OBIEKTY WPISANE DO EWIDENCJI ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH ZGODNIE Z PONIŻSZYM WYKAZEM:

GADKA (Nr obszaru AZP 79-66)

- ŚLAD OSADNICZY- WCZ. ŚREDN., Nr stanowiska na obszarze AZP: 24
- zespół osad przemysłowych wraz z kopalnią hematytu-paleolit (RYDNO)

JAGODNE (Nr obszaru AZP 79-66)

- ŚLAD OSADNICZY- NEOLIT-WEB, Nr stanowiska na obszarze AZP: 20
- ŚLAD OSADNICZY- EK- WEB, Nr stanowiska na obszarze AZP: 21
- ŚLAD OSADNICZY- świderska PALEOLIT SOHYŁKOWY, Nr stanowiska na obszarze AZP: 22

MIRZEC(Nr obszaru AZP 79-67)

-Piecowisko dymarskie typ 2x3-przeworska- epoka kamienia- wczesny brąz- okres wpływów rzymskich, Nr stanowiska na obszarze AZP: 1

MIRZEC PODKOWALÓW (Nr obszaru AZP 79-66)

- Pracownia- neolit- web; ślad osad. krąg sznurowy neolit, Nr stanowiska na obszarze AZP: 25

OSINY (Nr obszaru AZP 78-67)

- Nr stanowiska na obszarze AZP: 2
- Nr stanowiska na obszarze AZP: 3

OSINY MOKRE NIWY (Nr obszaru AZP 79-67)

- ŚLAD OSADNICZY- KULTURA ŚWIDERSKA - EPIPALAEOLIT, Nr stanowiska
w miejscowości: 4
- OBOZOWISKO- ŚWIDERSKA- SCHYŁKOWY PALEOLIT, Nr stanowiska
w miejscowości: 3